

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG

PHẠM QUANG VINH

**QUẢN LÝ CHÙA CÔN SƠN, PHƯỜNG CỘNG HÒA,
THÀNH PHỐ CHÍ LINH, TỈNH HẢI DƯƠNG**

TÓM TẮT
LUẬN VĂN THẠC SĨ QUẢN LÝ VĂN HÓA
Khóa 10 (2018 - 2020)

Hà Nội, 2023

**CÔNG TRÌNH ĐÃ ĐƯỢC HOÀN THÀNH
TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

Người hướng dẫn khoa học: GS. Lê Hồng Lý

Phản biện 1: PGS.TS Nguyễn Thị Phương Thảo

Phản biện 2: GS.TS Bùi Thanh Quang

Luận văn được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận văn thạc sĩ
tại trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương
Vào 8h 30' ngày 11 tháng 11 năm 2022

Có thể tìm hiểu luận văn tại:

Thư viện Trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương

MỞ ĐẦU

1. Lý do lựa chọn đề tài

Chùa Côn Sơn là một trong những di tích quan trọng nằm trong quần thể khu di tích quốc gia đặc biệt Côn Sơn. Chùa xây dựng từ thế kỷ XIII, theo kiến trúc “nội công ngoại quốc” với các công trình từ Hồ Bán Nguyệt lên đến đỉnh núi Côn Sơn như: Tam quan, Gác chuông, Phật điện, Cửu Phẩm liên hoa, Hậu đường, Tả hữu hành lang, Am Bạch Vân... Thời Lê, chùa mở rộng quy mô 83 gian, có Cửu Phẩm liên hoa với 385 pho tượng, các công trình mái lợp ngói thanh lưu ly, hoàng lưu ly trông xa long lanh như ngọc biếc. Trải qua thời gian, chiến tranh nhiều công trình kiến trúc và hệ thống tượng thờ của chùa Côn Sơn bị tàn phá.

Hiện chùa còn lưu giữ 15 văn bia niên đại từ thế kỷ XIV đến thế kỷ XVIII ghi chép về chùa Côn Sơn trong lịch sử. Đặc biệt là văn bia Thanh Hư Động (1372-1377), văn bia Côn Sơn Thiên Tư Phúc Tự (1608) đã được công nhận là bảo vật quốc gia, ngói mũi hài, ngói tráng men hoa nâu, đầu đao đất nung và chân tảng hoa sen là di vật thời Trần... Ngoài ra, còn các bộ sách kinh Phật, bộ cúng đàn Mông Sơn thí thực, khoa cúng của tổ Huyền Quang, hệ thống phủ hệ dòng họ Nguyễn Trãi...

Ngày 22/2/1994, UBND tỉnh Hải Hưng (nay là Hải Dương) thành lập Ban Quản lý di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc trực thuộc Sở Văn hóa Thông tin thể thao, có chức năng quản lý, bảo vệ, xây dựng, tôn tạo, khai thác và phát huy tác dụng của khu di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc. Từ khi thành lập đến nay, dưới sự chỉ đạo của các cấp chính quyền và các cơ quan liên quan; Ban Quản lý di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc đã triển khai thực hiện công tác bảo vệ, giữ gìn an ninh trật tự; Công tác nghiên cứu tuyên truyền, phát huy giá trị; Phối hợp với chính quyền và nhân dân địa phương trong công tác quản lý, bảo vệ di tích; Xã hội hóa hoạt động tu bổ, tôn tạo di tích... đạt được những kết quả quan trọng. Tuy nhiên, vẫn còn những khó khăn, vướng mắc về điều kiện cơ sở vật chất, hạ tầng khu di tích còn yếu kém (chưa có khu vực tổ chức nghi lễ, bãi xe còn chật hẹp, đường xá xuống cấp, hệ

thống nhà vệ sinh lạc hậu), việc thực hiện các nội dung trong quy hoạch tổng thể còn chậm, công tác phối hợp với nhà chùa Côn Sơn còn vướng mắc, nguồn lực tài chính chi cho các hoạt động tu bổ, tôn tạo di tích còn hạn chế... Vì vậy, cần phải có những giải pháp khắc phục, nhằm bảo tồn và phát huy giá trị di tích tốt hơn.

Từ năm 2015 đến nay, được sự đồng ý của Chính phủ; UBND tỉnh Hải Dương phối hợp với UBND tỉnh Quảng Ninh, UBND tỉnh Bắc Giang xây dựng hồ sơ khoa học “Quần thể di tích và danh thắng Yên Tử tỉnh Quảng Ninh, Hải Dương, Bắc Giang)” trình UNESCO công nhận là di sản thế giới. Chính vì vậy, việc nghiên cứu các giá trị về di tích, kiến trúc, khảo cổ học, lễ hội... và mô hình quản lý di tích có vai trò rất quan trọng trong việc đảm bảo tính xác thực, tính toàn vẹn của hồ sơ di sản.

Từ ý nghĩa khoa học và tính cấp thiết trên, học viên chọn đề tài “*Quản lý chùa Côn Sơn, phường Cộng Hòa, thành phố Chí Linh, tỉnh Hải Dương*” làm luận văn tốt nghiệp Cao học, chuyên ngành Quản lý văn hóa.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

2.1. Các công trình nghiên cứu về quản lý di sản văn hóa

Năm 2003, Hà Văn Tấn trong bài nghiên cứu “Bảo vệ di tích lịch sử văn hóa trong bối cảnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa”, trên *Tạp chí Xưa & Nay* đã đánh giá thực trạng các di tích và phân tích các nguyên nhân di tích lịch sử văn hóa bị hủy hoại và đề ra các biện pháp để bảo vệ và phát huy các di tích lịch sử văn hóa trong thời đại ngày nay.

Năm 2005, Đặng Văn Bài trong bài “Tiếp cận thực trạng công tác bảo vệ và phát huy giá trị di tích theo tinh thần Luật Di sản văn hóa”, trong sách *Một con đường tiếp cận di sản văn hóa*.

Năm 2011, Lưu Trần Tiêu nghiên cứu chuyên đề “Mấy vấn đề về hoạt động tu bổ, phục hồi di tích lịch sử văn hóa”, trên *Tạp chí Di sản văn hóa*.

Năm 2012, Phan Hồng Giang và Bùi Hoài Sơn trong cuốn sách *Quản lý văn hóa Việt Nam trong tiến trình đổi mới và hội nhập quốc tế*.

Năm 2012, Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch - Hội đồng Di sản văn hóa quốc gia tổ chức *Hội thảo khoa học Lễ hội - nhận thức, giá trị và giải pháp quản lý*.

Năm 2013, Cục Di sản văn hóa thực hiện đề tài nghiên cứu cấp Bộ *Bảo vệ di sản văn hóa trong quá trình phát triển kinh tế - xã hội và hội nhập quốc tế* do Nguyễn Thế Hùng làm chủ nhiệm.

2.2. Các công trình nghiên cứu về chùa Côn Sơn

Năm 2006, Ban Quản lý di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc xuất bản *Di sản Hán Nôm Côn Sơn - Kiếp Bạc - Phụng Sơn*.

Năm 2006, Nguyễn Khắc Minh trong bài “Bảo vệ và phát huy giá trị khu di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc, thành tựu và những vấn đề đặt ra”, trên *Tạp chí Di sản văn hóa*.

Năm 2006, Nguyễn Thị Thùy Liên trong bài “Chùa Côn Sơn”, trên *Tạp chí Di sản văn hóa*.

Năm 2009, Nguyễn Khắc Minh trong nghiên cứu “Lễ hội Côn Sơn - Kiếp Bạc những kết quả sau 4 năm thực hiện đề án” đăng trên *Tạp chí Thế giới Di sản*.

Năm 2010, Ban Quản lý di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc xuất bản cuốn sách *Côn Sơn - Kiếp Bạc di tích và danh thắng*.

Năm 2010, Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Hải Dương xuất bản sách *Lễ hội dân gian tỉnh Hải Dương* [30] Tăng Bá Hoành trong bài nghiên cứu “Lễ hội Côn Sơn (phường Cộng Hòa, thị xã Chí Linh, tỉnh Hải Dương)”.

Năm 2010, Nguyễn Khắc Minh bảo vệ Luận án tiến sĩ Sử học *Khu di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc những giá trị lịch sử, văn hóa*.

Năm 2010, Phạm Khắc Cường trong Luận văn thạc sĩ *Quản lý khu di tích lịch sử và danh thắng Côn Sơn - Kiếp Bạc (tỉnh Hải Dương)*.

Năm 2012, Nguyễn Thị Ngọc Xuân qua bài “Trò chơi dân gian trong lễ hội chùa Côn Sơn” đăng trên *Tạp chí Văn hóa Thể thao và Du lịch số 5*.

Năm 2012, Ngô Thị Lượng trong nghiên cứu “Đàn Mông Sơn thí thực trong lễ hội chùa Côn Sơn” đăng trên *Tạp chí Văn hóa Thể thao và Du lịch số 5*.

Năm 2015, Lê Thị Bé bảo vệ Luận văn thạc sĩ *Lễ hội chùa Côn Sơn xưa và nay (thị xã Chí Linh, tỉnh Hải Dương)*.

Năm 2019, Nguyễn Thị Thùy Liên trong bài viết “Bảo vệ và phát huy giá trị di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc trong thời gian qua”, trên *Tạp chí Di sản văn hóa*.

2.3. Các đề án, hồ sơ khoa học, hội thảo về khu di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc

Năm 2006, Ủy ban nhân dân tỉnh Hải Dương lập *Đề án Lễ hội truyền thống Côn Sơn - Kiếp Bạc (2006 - 2010)*.

Năm 2009, Sở Văn hóa Thể thao và Du lịch Hải Dương tổ chức Hội thảo khoa học *Bảo tồn và phát huy di sản Đệ tam tổ tiên phái Trúc Lâm Huyền Quang và Lễ hội chùa Côn Sơn*.

Năm 2010, UBND tỉnh Hải Dương lập *Quy hoạch tổng thể khu di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc gắn với phát triển du lịch thị xã Chí Linh, tỉnh Hải Dương giai đoạn 2010 - 2020*.

Năm 2012, Ủy ban nhân dân tỉnh Hải Dương lập *Đề án phát triển khu di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc thành khu du lịch quốc gia đến năm 2015, định hướng đến năm 2020*.

Năm 2012, Ủy ban nhân dân tỉnh Hải Dương lập *Hồ sơ khoa học khu di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc*.

Năm 2013, Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch lập *Hồ sơ khoa học lễ hội chùa Côn Sơn (phường Cộng Hòa, thị xã Chí Linh, tỉnh Hải Dương)*.

Như vậy, điếm qua các công trình nghiên cứu về khu di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc và chùa Côn Sơn, tác giả nhận thấy chưa có công trình nào nghiên cứu về quản lý chùa Côn Sơn kể từ năm 2010, khi khu di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc được Thủ tướng ký phê duyệt quy hoạch tổng thể. Tác giả luận văn sẽ tiếp thu, kế thừa kết quả nghiên cứu của các tác giả đi trước trong việc thực hiện mục tiêu và nhiệm vụ của luận văn.

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

3.1. Mục đích nghiên cứu

Luận văn đi sâu khảo sát, phân tích, đánh giá thực trạng công tác quản lý chùa Côn Sơn, trên cơ sở đó đề xuất một số giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả công tác quản lý chùa Côn Sơn trong giai đoạn hiện nay.

3.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Luận văn tập trung nghiên cứu và giải quyết các nội dung sau:

- Nghiên cứu làm rõ những vấn đề lý luận chung về quản lý di tích và giới thiệu khái quát về chùa Côn Sơn;
- Khảo sát, phân tích và đánh giá thực trạng quản lý chùa Côn Sơn;
- Đề xuất giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả quản lý chùa Côn Sơn.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

4.1. Đối tượng nghiên cứu

Luận văn tập trung nghiên cứu công tác quản lý chùa Côn Sơn.

4.2. Phạm vi nghiên cứu

Phạm vi không gian nghiên cứu: Chùa Côn Sơn nằm trong Khu di tích quốc gia đặc biệt Côn Sơn - Kiếp Bạc, phường Cộng Hòa, thành phố Chí Linh, tỉnh Hải Dương.

Phạm vi thời gian nghiên cứu: Từ năm 2010 đến năm 2020 (vì ngày 18/6/2010 Thủ tướng Chính phủ phê duyệt quy hoạch tổng thể khu di tích danh thắng Côn Sơn - Kiếp Bạc gắn với phát triển du lịch thị xã Chí Linh giai đoạn 2010 - 2020).

Phạm vi vấn đề nghiên cứu: Luận văn nghiên cứu hoạt động quản lý chùa Côn Sơn theo nội dung của Luật Di sản văn hóa được sửa đổi, bổ sung năm 2009.

5. Phương pháp nghiên cứu

Phương pháp nghiên cứu tiếp cận liên ngành: Lịch sử, nhân học, văn hóa, du lịch học văn hóa dân gian, quản lý văn hóa được áp dụng. Đặc biệt, trong các thành tố liên ngành, hướng tiếp cận của quản lý văn hóa sẽ giúp các vấn đề nghiên cứu được giải quyết đúng hướng, hiệu quả và toàn diện.

Luận văn sử dụng các phương pháp nghiên cứu khoa học xã hội, một số kỹ thuật của phương pháp này được sử dụng để đạt mục tiêu nghiên cứu gồm:

Nghiên cứu văn bản, tài liệu: Nghiên cứu và đánh giá hệ thống các văn bản pháp quy như luật, nghị định, quy định, hướng dẫn,... có liên quan đến vấn đề quản lý, bảo tồn, phát huy giá trị di tích.

Phương pháp khảo sát điền dã phỏng vấn sâu: Tác giả trực tiếp phỏng vấn các nhà quản lý và cộng đồng cư dân, tập trung vào khai thác các khía cạnh khác nhau trong đánh giá về hoạt động quản lý di sản, đặc biệt là mô hình quản lý cũng như những mong muốn để di tích được bảo tồn và phát huy giá trị tốt hơn.

Phân tích tổng hợp và phân tích tài liệu thứ cấp: Phương pháp này phải dùng nhiều kiến thức khác nhau thuộc nhiều lĩnh vực để tập hợp các thông tin tài liệu đã thu thập thông qua tài liệu, sách, báo, tạp chí, các bài viết liên quan đến lĩnh vực tác giả luận văn đang nghiên cứu.

6. Những đóng góp của luận văn

Luận văn là nguồn tài liệu giúp cho các cơ quan quản lý thấy được những thành tựu, hạn chế, rút ra những kinh nghiệm trong quản lý di tích qua việc phân tích, đánh giá thực trạng và đề xuất những giải pháp có tính khả thi nhằm nâng cao chất lượng, hiệu quả trong công tác quản lý chùa Côn Sơn.

Luận văn được xem như một công trình khoa học nghiên cứu có tính hệ thống về quản lý chùa Côn Sơn, cung cấp cho người đọc nguồn tư liệu phong phú, có giá trị đích thực về di sản văn hóa; đồng thời là thông tin hữu ích giúp lãnh đạo và cán bộ quản lý ngành văn hóa thêm cách tiếp cận, nâng cao công tác quản lý và xây dựng kế hoạch hành động hiệu quả hơn cho việc quản lý di tích chùa Côn Sơn.

7. Bố cục của luận văn

Ngoài phần mở đầu, kết luận, tài liệu tham khảo, phụ lục, luận văn được chia thành 3 chương:

Chương 1: Những vấn đề chung về quản lý di tích và tổng quan di tích chùa Côn Sơn

Chương 2: Thực trạng công tác quản lý chùa Côn Sơn

Chương 3: Phương hướng phát triển và giải pháp nâng cao hiệu quả quản lý chùa Côn Sơn.

Chương 1

NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG VỀ QUẢN LÝ DI TÍCH VÀ TỔNG QUAN DI TÍCH CHÙA CÔN SƠN

1.1. Một số khái niệm

1.1.1. Di sản văn hóa

Di sản văn hóa Việt Nam là tài sản quý giá của cộng đồng các dân tộc Việt Nam và là một bộ phận của di sản văn hóa nhân loại, có vai trò to lớn trong sự nghiệp dựng nước và giữ nước của nhân dân ta.

1.1.2. Di tích lịch sử văn hóa

Di tích lịch sử - văn hóa đều có chung một nội dung là những không gian vật chất cụ thể, khách quan, trong đó có chứa đựng các giá trị điển hình của lịch sử, do tập thể hoặc cá nhân sáng tạo ra trong lịch sử để lại.

1.1.3. Di tích quốc gia đặc biệt

Các công trình xây dựng địa điểm gắn với sự kiện đánh dấu bước chuyển biến đặc biệt quan trọng của lịch sử dân tộc hoặc gắn với anh hùng dân tộc, danh nhân tiêu biểu có ảnh hưởng to lớn đối với tiến trình lịch sử của dân tộc.

1.1.4. Di tích kiến trúc nghệ thuật

Di tích kiến trúc nghệ thuật là công trình kiến trúc nghệ thuật, tổng thể kiến trúc đô thị và đô thị có giá trị tiêu biểu trong các giai đoạn phát triển nghệ thuật kiến trúc của dân tộc.

1.1.5. Quản lý

Quản lý là hoạt động nhằm tác động một cách có tổ chức và định hướng của chủ thể quản lý vào một đối tượng nhất định để điều chỉnh các quá trình xã hội và hành vi của con người nhằm duy trì tính ổn định và phát triển của đối tượng theo những mục tiêu đã định.

1.1.6. Quản lý di sản văn hóa

Quản lý di sản văn hóa là một hình thức, một thực hành quản lý các sản phẩm văn hóa, các nguồn lực văn hóa, đúc kết từ thực tiễn

bảo vệ, phục hồi, trao truyền, hay từ bảo tàng học, khảo cổ học, lịch sử, kiến trúc.

1.1.7. Quản lý nhà nước về di tích lịch sử - văn hóa

Quản lý nhà nước với tính chất là một hoạt động quản lý xã hội. Quản lý nhà nước được thực hiện bởi tất cả các cơ quan nhà nước, là hoạt động chấp hành và điều hành có tính chất tổ chức chặt chẽ, được thực hiện trên cơ sở pháp luật, được đảm bảo thực hiện bởi hệ thống các cơ quan hành chính nhà nước.

1.2. Cơ sở pháp lý về công tác quản lý di tích lịch sử văn hóa

- *Văn bản do Quốc hội ban hành*
- *Văn bản do Chính phủ, Thủ tướng Chính phủ ban hành*
- *Văn bản do Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch ban hành*

1.3. Tổng quan di tích và lễ hội chùa Côn Sơn.

1.3.1. Vài nét về chùa Côn Sơn

Chùa Côn Sơn thuộc phường Cộng Hòa, thành phố Chí Linh, tỉnh Hải Dương. Chùa có tên chữ là Côn Sơn Thiên Tư Phúc Tự nghĩa là: chùa Côn Sơn được trời ban phúc lành, tên thường gọi là Côn Sơn tự (chùa Côn Sơn), gọi theo địa danh núi Côn Sơn. Chùa còn có tên Nôm là chùa Hun. Theo sách “Tam tổ thực lục” cho biết năm 1305 Đệ nhất tổ Trần Nhân Tông đã tu hành, thuyết pháp tại liêu Kỳ Lân (Côn Sơn); năm 1329 Đệ nhị tổ Pháp Loa xây dựng, mở rộng cảnh chùa Côn Sơn. Cả ba vị tổ của thiền phái Phật giáo Trúc Lâm là Trần Nhân Tông, Pháp Loa, Huyền Quang đều tu hành, thuyết pháp ở chùa Côn Sơn.

1.3.2. Hệ thống tượng thờ tại chùa Côn Sơn

Chùa Côn Sơn có hệ thống tượng thờ khá phong phú, gồm tượng Phật, Bồ Tát, La hán, các vị Tổ thiền phái Phật giáo Trúc Lâm, các vị tổ chùa, các danh nhân gắn bó với chùa Côn Sơn như Trần Nguyên Đán, Nguyễn Trãi... nhiều pho tượng có niên đại từ thế kỷ XVII, XVIII có giá trị cao về nghệ thuật tạo hình.

1.3.2.1. Hệ thống tượng trên Phật điện

- Tượng A Di Đà Phật: Tượng Phật A Di Đà có kích thước lớn nhất, đặt chính giữa hàng trên cùng của Thượng điện. Tượng tạc bằng gỗ sơn son thếp vàng, trong tư thế thiền định trên bệ sen, ngồi kiêu “Hàng ma”. Tay kết ấn “Tam muội”.

1.3.2.2. Hệ thống tượng trong Tổ đường

- Tượng Phật Tam Thế: Tượng Phật Tam Thế được đặt ở hàng trên cùng trên ban thờ giữa Tổ đường. Ba pho tượng có kích thước, hình dáng giống nhau. Ba vị ngồi kiêu “Hàng ma” trên bệ sen. Tóc kết xoắn ốc nổi nhục kháo. Khuôn mặt bầu bĩnh, mắt khép hờ, miệng cân phân đầy đặn, thoáng nở nụ cười. Tượng mặc áo choàng không khép vạt để lộ ấn chữ Vạn trên ngực.

1.3.3. Lễ hội chùa Côn Sơn

Lễ hội chùa Côn Sơn diễn ra từ ngày 15 đến 23 tháng Giêng, với nhiều nghi lễ, trò chơi dân gian đặc sắc.

1.3.3.1. Lễ khai hội

Lễ khai hội được tổ chức vào sáng ngày 16 tháng Giêng tại khuôn viên chùa Côn Sơn, tưởng niệm ngày viên tịch của Đệ Tam thánh tổ Huyền Quang Tôn giả và khẳng định vai trò, vị trí của Phật giáo trong đời sống tâm linh của dân tộc.

1.3.3.2. Lễ rước nước

Lễ rước nước là một nghi lễ quan trọng trong lễ hội chùa Côn Sơn, diễn ra vào sáng ngày 16 tháng Giêng. Mục đích là lấy nước làm lễ mộc dục (tắm tượng), mặt khác biểu hiện ước muốn cầu mưa, cầu nước, biểu dương sức mạnh cộng đồng làng xã, gọi mở sự gắn kết tình cảm cộng đồng.

1.3.3.3. Lễ tế trời đất trên núi Ngũ Nhạc

Lễ tế trời đất trên núi Ngũ Nhạc tổ chức vào sáng ngày 17 tháng Giêng tại Trung Nhạc miếu. Đây là nghi lễ được UBND tỉnh Hải Dương phục dựng lại từ năm 2006.

1.3.3.4. Lễ cúng đàn Mông Sơn thí thực

Lễ cúng đàn Mông Sơn diễn ra vào tối ngày 17 tháng Giêng âm lịch tại sân chùa Côn Sơn. Nghi lễ do Giáo hội Phật giáo tỉnh Hải

Dương thực hiện. Theo quan niệm Phật giáo, thế giới cõi âm có vô vàn cô hồn không nơi nương tựa.

1.3.3.5. Đấu vật

Bên cạnh phần lễ mang đậm nét tâm linh, tín ngưỡng, nội dung phần hội luôn thu hút được sự tham gia của đông đảo người dân địa phương và khách thập phương.

1.3.3.6. Thi pháo đất

Pháo đất là một trò chơi dân gian đã có từ lâu. Cổ xưa hơn, truyền thuyết của người dân xã Hồng Phong, huyện Ninh Giang, tỉnh Hải Dương nói rằng trò này có ở đây từ thời Hai Bà Trưng, khi tướng Lê Chân dùng pháo đất với mục đích nghe binh và chơi trong ngày hội hè nhằm xua tan âm khí, dịch bệnh.

1.3.3.7. Hội thi gói bánh chưng, giã bánh giầy

Đây là nghi lễ được tổ chức trong lễ hội mùa xuân Côn Sơn từ năm 2013, nhằm chào mừng sự kiện lễ hội chùa Côn Sơn trở thành Di sản văn hóa phi vật thể quốc gia, và được duy trì đến hiện nay. Hội thi được tổ chức trong hai ngày 14 và 15 tháng Giêng, địa điểm diễn ra tại sân đá trước Tam quan chùa Côn Sơn.

1.3.4. Giá trị di tích chùa Côn Sơn

Giá trị lịch sử: Khu di tích Côn Sơn gắn bó mật thiết với cuộc đời, sự nghiệp của các danh nhân văn hoá: Trần Nhân Tông; Pháp Loa; Huyền Quang; Nguyễn Trãi; Trần Nguyên Đán...

Giá trị văn hóa: Khu di tích Côn Sơn là trung tâm tôn giáo, tín ngưỡng lớn ở khu vực đồng bằng Bắc Bộ.

Giá trị thẩm mỹ: Côn Sơn là vùng đất sơn thủy hữu tình, phong cảnh hùng vĩ, núi đồi xen lẫn với những dải đồng bằng màu mỡ tốt tươi tạo nên không gian thoáng rộng, yếu tố địa lý này phù hợp với giáo lý mở của nhà Phật, hoàng dương Phật pháp cho dân chúng thập phương.

1.3.5. Vai trò của hoạt động quản lý đối với di tích

Di tích là di sản văn hóa chứa đựng nhiều giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc như giá trị lịch sử, giá trị văn hóa, là nhu cầu không thể thiếu trong sinh hoạt đời sống của nhân dân.

Hoạt động quản lý có vai trò định hướng, bởi nhờ có hoạt động này cơ quan quản lý nhà nước hay tổ chức tự quản cộng đồng sẽ tổ chức các hoạt động của di tích theo mục tiêu chung.

Hoạt động quản lý có vai trò điều chỉnh cho hoạt động của di tích. Thông qua hoạt động kiểm tra, giám sát trong quản lý mà hoạt động quản lý có vai trò điều chỉnh đối với di tích.

Hoạt động quản lý có vai trò phối hợp các nguồn lực cho hoạt động tổ chức lễ hội bao gồm: Nguồn lực con người, tài chính, cơ sở vật chất từ của nhà nước và cộng đồng. Nguồn lực từ các cơ quan quản lý nhà nước là các cán bộ được đào tạo, tập huấn từ nguồn kinh phí ngân sách nhà nước hoặc tài trợ từ các tổ chức.

Tiểu kết

Luận văn đã xác định giá trị quan trọng của di sản văn hóa, tác giả luận văn đã tiến hành nghiên cứu cơ sở lý luận, đó là các khái niệm về Di sản văn hóa, Di tích lịch sử - văn hóa, Quản lý và Quản lý di tích lịch sử - văn hóa... Đây là cơ sở giúp cho việc triển khai đối tượng nghiên cứu ở chương 2 luận văn.

Trên cơ sở lý thuyết và những vấn đề chung về di tích lịch sử - văn hóa, tác giả đã giới thiệu tổng quan về di tích và lễ hội chùa Côn Sơn - Đối tượng nghiên cứu chính của luận văn. Chùa Côn Sơn là ngôi chùa cổ còn giữ được những nét kiến trúc cổ truyền, các công trình kiến trúc còn tương đối đầy đủ từ Tam quan, Gác chuông, Phật điện, Cửu Phẩm liên hoa, Tổ đường, Hậu đường, tả hữu hành lang, Lầu thờ Phật, các tòa tháp... chùa là nơi bảo tồn, lưu giữ các giá trị văn hóa, lịch sử của cư dân đồng bằng Bắc Bộ. Lễ hội chùa Côn Sơn với nhiều hoạt động nghi lễ như lễ khai hội, rước nước, mộc dục, cúng đàn Mông Sơn thí thực, lễ Liên Hoa hội thượng, tế Ngũ Nhạc linh từ... và các hoạt động văn hóa, trò chơi dân gian đặc sắc gắn với thiền sư Huyền Quang. Trên cơ sở đó, luận văn phân tích và đánh giá về thực trạng quản lý hoạt động tại di tích này trong giai đoạn hiện nay và nội dung này sẽ được triển khai cụ thể trong chương 2 của luận văn.

Chương 2

THỰC TRẠNG QUẢN LÝ CHÙA CÔN SƠN

2.1. Chủ thể quản lý

2.1.1. Ban Quản lý di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc

Năm 2007, Ban Quản lý di tích Côn Sơn- Kiếp Bạc được nâng cấp là đơn vị hành chính sự nghiệp cấp 2. Ngày 09/4/2007, UBND tỉnh Hải Dương ra quyết định số 415/QĐ-UBND quy định về vị trí chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn, cơ cấu tổ chức của Ban Quản lý di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc cụ thể như sau:

1 - Xây dựng quy hoạch, kế hoạch dài hạn, ngắn hạn về bảo tồn, phát triển các khu di tích và hoạt động của Ban quản lý di tích, trình cấp có thẩm quyền phê duyệt và tổ chức thực hiện sau khi được phê duyệt;

2 - Tổ chức bảo vệ, bảo tồn, quảng bá, tuyên truyền, giới thiệu giá trị văn hóa của các di tích được giao quản lý, theo qui định của Nhà nước và của tỉnh;

3 - Tổ chức việc kiểm kê, bảo quản, tu bổ, tôn tạo di tích được giao quản lý theo qui định của Nhà nước và của tỉnh;

4 - Tổ chức nghiên cứu, sưu tầm, hội thảo, tọa đàm, tuyên truyền phát huy giá trị tinh thần của di tích được giao quản lý;

5 - Chủ trì, phối hợp với chính quyền địa phương và các cơ quan, đơn vị liên quan tổ chức lễ hội truyền thống, hoạt động văn hóa, văn nghệ và bảo vệ an ninh trật tự an toàn xã hội, bảo vệ cảnh quan và vệ sinh môi trường tại các di tích được giao quản lý theo qui định của nhà nước và của tỉnh;

6 - Tổ chức các hoạt động dịch vụ tại khu di tích được giao quản lý theo qui định của Nhà nước và của tỉnh;

7 - Thực hiện chế độ báo cáo định kỳ và báo cáo đột xuất về hoạt động của Ban với Sở văn hóa Thông tin, Ủy ban nhân dân huyện Chí Linh và các cơ quan có liên quan theo qui định;

8 - Quản lý về tổ chức, cán bộ, viên chức, lao động, tài chính, tài sản của Ban theo qui định của Nhà nước và phân cấp của tỉnh;

9 - Thực hiện một số nhiệm vụ khác do Sở Văn hóa Thông tin hoặc UBND tỉnh giao.

2.1.2. Phòng quản lý di tích Côn Sơn

- Chức năng: Thực hiện nhiệm vụ của lãnh đạo Ban giao về quản lý, bảo vệ, phát huy giá trị di tích chùa Côn Sơn và các di tích liên quan.

- Nhiệm vụ: Tổ chức bảo vệ giữ gìn an ninh trật tự, phòng cháy chữa cháy, bảo vệ an toàn về người và tài sản của nhân dân về tham quan lễ bái trong khu vực di tích.

- Cơ cấu tổ chức: Lãnh đạo Phòng gồm: Trưởng phòng và 01 Phó Trưởng phòng. Các bộ phận trực thuộc Phòng gồm: Tổ bảo vệ, Tổ ghi công đức, Tổ thuyết minh đón tiếp khách, Tổ vệ sinh môi trường.

2.1.3. Ban trị sự chùa Côn Sơn

Ban trị sự chùa Côn Sơn gồm 05 nhà sư (trong đó có nhà sư trụ trì và các tăng, ni giúp việc), trực thuộc Giáo hội Phật giáo tỉnh Hải Dương. Theo quy chế phối hợp quản lý chùa Côn Sơn do UBND tỉnh Hải Dương ban hành, Ban trị sự chùa Côn Sơn có nhiệm vụ: Thực hiện các nghi lễ tôn giáo tại chùa Côn Sơn; Làm nhiệm vụ Phật sự, hướng dẫn nhân dân hành lễ. Có trách nhiệm bảo vệ hệ thống tượng thờ, đồ thờ, tài sản, kết công đức, các công trình kiến trúc, cảnh quan môi trường của di tích; hàng ngày phối hợp cùng Tổ bảo vệ di tích kiểm tra an ninh trật tự trong khu vực nội tự chùa.

2.1.4. UBND phường Cộng Hòa

Phối hợp với Ban Quản lý di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc trong việc quy hoạch hàng quán và bảo vệ, giữ gìn an ninh trật tự trong khu vực di tích. Đảm bảo an ninh trật tự, vệ sinh môi trường tại khu vực bãi xe, khu vực hàng quán dịch vụ trong khu vực di tích. Kiểm tra quản lý hộ tịch hộ khẩu trong khu vực di tích. Phối hợp tổ chức bảo đảm an ninh trật tự trong khu di tích, các kỳ lễ hội truyền thống và các lễ tiết tôn giáo tại khu di tích Côn Sơn...

2.1.5. Chủ thể cộng đồng

Đánh giá cao vai trò của cộng đồng trong việc bảo vệ, phát huy giá trị di tích, trong những năm qua Ban Quản lý di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc đã tăng cường các hoạt động tuyên truyền Luật Di sản văn hóa, các văn bản về bảo vệ, phát huy giá trị di tích lịch sử văn hóa dưới nhiều hình thức khác nhau nhằm đưa các văn bản này vào cuộc sống và có hiệu lực trong thực tế; Tạo điều kiện để người dân tham gia bảo vệ và sử dụng và khai thác giá trị của di tích. Việc trao cho cộng đồng quyền được phối hợp quản lý di tích, thành lập Tổ chấp tác chùa Côn Sơn do Hội Người cao tuổi địa phương bầu chọn và giới thiệu làm cho người dân thấy được quyền làm chủ và trách nhiệm của mình, từ đó tạo niềm tự hào, phấn khởi ý thức trách nhiệm với việc bảo vệ di tích.

2.1.6. Cơ chế phối hợp quản lý chùa Côn Sơn

* Nguyên tắc xác định trách nhiệm và quan hệ phối hợp:

- Về trách nhiệm:

Ban Quản lý di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc trực thuộc Sở Văn hoá, Thể thao và Du lịch tỉnh Hải Dương, chịu trách nhiệm quản lý toàn diện khu di tích chùa Côn Sơn theo chức năng, nhiệm vụ được UBND tỉnh giao và theo quy định của pháp luật.

UBND phường Cộng Hoà có trách nhiệm phối hợp với Ban Quản lý di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc, nhà sư trụ trì chùa Côn Sơn, đảm bảo công tác an ninh trật tự, trông giữ phương tiện, tổ chức dịch vụ hàng quán, vệ sinh môi trường; Hàng năm tổ chức chọn, cử thành viên Hội Người cao tuổi tham gia chấp tác hàng ngày tại chùa Côn Sơn.

- Về quan hệ phối hợp:

Quan hệ phối hợp phải tuân thủ pháp luật, thực hiện đúng chức năng nhiệm vụ và quyền hạn của các bên có liên quan trong việc quản lý di tích chùa Côn Sơn.

* Quản lý tiền công đức tại di tích

Tiền công đức tại chùa Côn Sơn bao gồm: Tiền “giọt dầu” đặt trên các ban thờ, tiền do khách thập phương tự bỏ vào kết, tiền công đức do khách thập phương ghi phiếu công đức.

2.2. Nội dung quản lý chùa Côn Sơn

2.2.1. Tuyên truyền thực hiện các văn bản chỉ đạo của Đảng, Nhà nước về quản lý di tích và ban hành các văn bản quản lý

2.2.2. Quản lý việc trùng tu, tôn tạo di tích

Di tích chùa Côn Sơn là quần thể di tích lịch sử văn hóa với nhiều đơn nguyên kiến trúc phong phú, đa dạng được xây dựng qua nhiều thời kỳ lịch sử khác nhau. Nhằm đảm bảo việc nhận diện chính xác các giá trị văn hóa, lịch sử từ di tích cũng như đánh giá thực trạng của lễ hội, đòi hỏi cần có sự nghiên cứu, bảo tồn phần di tích.

2.2.3. Tổ chức, quản lý hoạt động lễ hội, tín ngưỡng tại di tích

Hàng năm, tại chùa Côn Sơn diễn ra rất nhiều các hoạt động văn hóa, tín ngưỡng gắn liền với thân thế sự nghiệp của các vị tổ tiên phái Phật giáo Trúc Lâm và các danh nhân gắn bó với mảnh đất Côn Sơn. Ngay từ đầu năm mới, trước khi vào tổ chức lễ hội mùa xuân Côn Sơn, thì tại chùa Côn Sơn đã diễn ra nghi lễ đón giao thừa, tổ chức phát lộc đầu xuân. Ngoài ra, còn có các sự lễ, lễ tiết được gìn giữ và tổ chức vào các ngày trong năm như: Lễ giỗ Đệ nhị tổ Pháp Loa Tôn giả (ngày 3 tháng 3 âm lịch), Lễ Phật đản (ngày 8/4 âm lịch), Lễ Đản sinh Đệ tam tổ Huyền Quang Tôn giả (ngày mùng 5/5 âm lịch), Lễ Vu lan (ngày 15/7 âm lịch), Lễ giỗ anh hùng dân tộc Nguyễn Trãi (ngày 16/8 âm lịch), Lễ giỗ Quan Tư Đồ Trần Nguyên Đán (ngày 14/11 âm lịch), Lễ giỗ Đệ nhất tổ Trần Nhân Tông (ngày 1/11 âm lịch)...

2.2.4. Quản lý nguồn kinh phí ở di tích

Hiện nay, kinh phí để bảo vệ, tôn tạo và phát huy giá trị chùa Côn Sơn tập trung vào 3 nguồn chính: Kinh phí từ ngân sách Nhà nước; Nguồn thu từ hoạt động phát huy giá trị tại khu di tích; Kinh

phí từ nguồn xã hội hóa hoạt động bảo tồn, tu bổ, tôn tạo di tích, tổ chức lễ hội.

2.2.5. Tổ chức các hoạt động phát huy giá trị di tích

Công tác tuyên truyền, phát huy giá trị di tích là nhiệm vụ quan trọng việc quản lý di sản văn hóa. Căn cứ vào chức năng, nhiệm vụ được giao, Ban Quản lý di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc đã xây dựng kế hoạch tuyên truyền, quảng bá giá trị di tích với những hình thức đa dạng, phong phú như thuyết minh, xuất bản sách, ấn phẩm, đồ lưu niệm; tuyên truyền qua các phương tiện thông tin đại chúng, báo chí, truyền hình... Việc kết hợp các hình thức quảng bá di tích như vậy đã mang lại những kết quả tích cực.

2.2.6. Sự phối hợp quản lý giữa các chủ thể quản lý di tích

Trong những năm qua, sự phối hợp giữa Ban Quản lý di tích với tăng ni chùa Côn Sơn và chính quyền các xã, phường sở tại Cộng Hòa, Lê Lợi để thực hiện nhiệm vụ bảo vệ và phát huy giá trị khu di tích Côn Sơn, đã được thể hiện hết sức sinh động, hiệu quả trên các lĩnh vực: Tổ chức lễ hội chùa Côn Sơn, quản lý tài nguyên trong khu vực khoanh vùng bảo vệ di tích, xử lý vi phạm trong việc lấn chiếm đất đai làm hàng quán dịch vụ; đảm bảo an ninh, xử lý các vụ gây mất trật tự và các tệ nạn xã hội trong khu vực di tích; di chuyển hàng quán ra khỏi khuôn viên di tích theo quy hoạch tổng thể, nâng cấp bến bãi xe đảm bảo việc trông giữ phương tiện giao thông của du khách...

2.2.7. Bảo vệ an ninh trật tự, an toàn xã hội

Khu di tích Côn Sơn có diện tích rộng trên 100 héc ta, nằm trong địa hình rừng núi xen lẫn dân cư thuộc xã Lê Lợi và phường Cộng Hòa, thành phố Chí Linh. Khu vực này nằm giáp ranh với huyện Lục Nam (tỉnh Bắc Giang), thị xã Đông Triều (Quảng Ninh) với hệ thống đường giao thông thủy, bộ rất thuận tiện cho việc đi lại, vận chuyển (Quốc lộ 37, 18). Mỗi năm, có gần một triệu lượt người từ các vùng miền trong cả nước về tham quan tại di tích và dự lễ hội truyền thống. Vì vậy, công tác đảm bảo an ninh trật tự, bảo vệ an toàn cơ sở vật chất của di tích, phục vụ nhân dân và du khách về

tham quan, chiêm bái được Ban Quản lý di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc xác định là nhiệm vụ hết sức quan trọng.

2.2.8. Công tác thanh tra, kiểm tra và xử lý vi phạm

Thanh tra Nhà nước về văn hóa, thể thao và du lịch thực hiện chức năng thanh tra chuyên ngành về di sản văn hóa có nhiệm vụ:

1. Thanh tra việc chấp hành pháp luật về di sản văn hóa;
2. Thanh tra việc thực hiện quy hoạch, kế hoạch về bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hóa;
3. Phát hiện, ngăn chặn và xử lý theo thẩm quyền đối với các hành vi vi phạm pháp luật về di sản văn hóa;
4. Tiếp cận và kiến nghị việc giải quyết khiếu nại, tố cáo về di sản văn hóa;
5. Kiến nghị các biện pháp để đảm bảo thi hành pháp luật về di sản văn hóa.

2.3. Đánh giá chung

2.3.1. Ưu điểm

Công tác chỉ đạo thực hiện các dự án trùng tu, tôn tạo tại chùa Côn Sơn đảm bảo yêu cầu chống xuống cấp, bảo tồn các yếu tố gốc, đảm bảo yêu cầu về kỹ thuật, mỹ thuật.

Công tác tổ chức lễ hội đạt được nhiều kết quả đáng ghi nhận, nội dung lễ hội thực hiện đúng mục đích, yêu cầu, nhiệm vụ đề ra trong kế hoạch, kịch bản tổ chức lễ hội.

Công tác thuyết minh, tuyên truyền được chú trọng. Đội ngũ các bộ làm công tác hướng dẫn tận tình chu đáo, cởi mở thân thiện làm hài lòng du khách khi về thăm Côn Sơn.

2.3.2. Hạn chế

- Thứ nhất về công tác quản lý di tích: Theo quyết định của UBND tỉnh Hải Dương, Ban Quản lý di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc quản lý toàn diện khu di tích, Nhà sư trụ trì chùa Côn Sơn tổ chức các hoạt động nghi lễ, hương đăng hàng ngày.

Thứ hai về hạ tầng, dịch vụ: Hiện trạng hệ thống dịch vụ trong khu vực Côn Sơn chỉ là những cửa hàng ăn uống tư nhân, quán bán đồ lưu niệm nhỏ, lẻ.

Thứ ba: Việc đẩy mạnh nghiên cứu, tuyên truyền quảng bá du lịch nhằm đưa di tích Côn Sơn thành đối tượng khai thác du lịch chưa được thực hiện đồng bộ và hiệu quả, do sự thiếu hụt về cơ sở vật chất, hạ tầng.

Thứ tư: Chưa có cơ chế hợp lý để thu hút, khuyến khích các nhà đầu tư, các doanh nghiệp trong và ngoài nước để nghiên cứu đầu tư các nhóm dự án tại khu di tích Côn Sơn.

Tiểu kết

Trong những năm qua, Đảng và Nhà nước đã ban hành rất nhiều các văn bản chỉ đạo về công tác quản lý di tích; đã quan tâm hỗ trợ kinh phí và những cơ chế chính sách cũng như cách thức quản lý nguồn thu tại di tích để đầu tư cho công tác này. Hoạt động quản lý nhà nước về di sản văn hóa và phát huy các giá trị lịch sử, văn hoá khu di tích danh thắng Côn Sơn luôn được UBND tỉnh Hải Dương và Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Hải Dương cùng các đơn vị liên quan chỉ đạo, phối hợp. Bên cạnh đó, trong quá trình tổ chức và thực hiện hoạt động quản lý, bảo vệ và phát huy các giá trị của chùa Côn Sơn, vẫn còn một số tồn tại như cơ sở hạ tầng yếu kém, còn nhiều chủ thể quản lý, kinh phí thực hiện nội dung quy hoạch tổng thể hạn chế, công tác nghiên cứu, tuyên truyền chưa sâu rộng. Các hạn chế này cần được điều chỉnh cho phù hợp với đặc điểm của khu di tích và sự phát triển của xã hội. Những tồn tại này do một số nguyên nhân khách quan và chủ quan tạo nên, do đó vấn đề đặt ra hiện nay là hoạt động bảo vệ và phát huy các giá trị của chùa Côn Sơn phải được thực hiện một cách đồng bộ ở nhiều cấp độ, quy mô khác nhau. Quá trình tổ chức và quản lý tại di tích này được thực hiện tốt, sẽ góp phần vào việc bảo tồn và phát huy giá trị của khu di tích Côn Sơn ở hiện tại cũng như trong tương lai.

Chương 3

GIẢI PHÁP NÂNG CAO HIỆU QUẢ QUẢN LÝ CHÙA CÔN SƠN

3.1. Định hướng phát triển

1. Tiếp tục đẩy mạnh nghiên cứu khoa học, làm sáng tỏ toàn diện các giá trị của khu di tích về văn hóa vật thể, phi vật thể, khảo cổ học, lịch sử các danh nhân, giá trị cảnh quan thiên nhiên...

2. Tham mưu cho Tỉnh ủy, UBND tỉnh xây dựng cơ chế, chính sách ưu đãi để tạo hành lang pháp lý, thu hút các nguồn lực đầu tư từ các doanh nghiệp trong và ngoài nước để thực hiện các nhóm dự án đã được Thủ tướng Chính phủ phê duyệt.

3. Từng bước triển khai quy hoạch hệ thống dịch vụ, thu hồi những khu vực đất đai, hồ nước, rừng cây... thuộc vùng 1 và vùng 2 trong hồ sơ xếp hạng di tích quốc gia đặc biệt.

4. Tăng cường công tác tuyên truyền quảng bá về giá trị của khu di tích và nội dung quy hoạch khu di tích đã được phê duyệt trên các phương tiện thông tin đại chúng; thực hiện tốt việc tổ chức lễ hội truyền thống và các sự lễ để thu hút du khách.

3.2. Giải pháp quản lý chùa Côn Sơn

3.2.1. *Nâng cao hoạt động bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa*

- * Hoạt động bảo tồn di tích
- * Hoạt động bảo tồn các khu vực di chỉ khảo cổ
- * Gìn giữ và làm phong phú thêm giá trị văn hoá phi vật thể
- * Hoạt động phát huy giá trị di tích

3.2.2. *Công tác quản lý, tổ chức lễ hội*

Tăng cường hiệu lực quản lý của các cấp đối với công tác quản lý, tổ chức lễ hội thông qua việc xây dựng kế hoạch, kịch bản chi tiết và thành lập Ban tổ chức lễ hội, các tiểu ban điều hành nội dung lễ hội.

Hoàn thiện không gian tổ chức lễ hội theo quy hoạch: Lễ hội chùa Côn Sơn với nhiều nghi lễ và hoạt động văn hóa, trò chơi dân gian đặc sắc, trải dài trong không gian từ đỉnh núi xuống hồ Côn Sơn.

Tăng cường cơ sở vật chất phục vụ cho công tác tổ chức lễ hội: Đây là công việc cần được quan tâm, đầu tư đúng mức, kịp thời cả về số lượng và chất lượng nhằm phục vụ công tác tổ chức lễ hội được tốt hơn. Hiện nay, một số bộ phận trong Ban tổ chức lễ hội như Công an, Y tế, Báo chí... về làm nhiệm vụ tại lễ hội còn chưa có phòng làm việc để triển khai các hoạt động chuyên môn.

3.2.3. Công tác quản lý tài chính

Thứ nhất, tăng cường tuyên truyền, phổ biến pháp luật về di sản văn hóa trong mọi tầng lớp nhân dân.

Thứ hai, huy động, quản lý, sử dụng có hiệu quả các nguồn lực để bảo tồn di sản văn hóa.

Thứ ba, nghiên cứu, ban hành chính sách quản lý và sử dụng các nguồn tài chính từ xã hội hóa.

Thứ tư, xuất phát từ tình hình thực tế và nhằm bảo tồn, phát huy có hiệu quả giá trị di tích chùa Côn Sơn phục vụ phát triển kinh tế xã hội, Ban Quản lý di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc đã đề xuất UBND tỉnh Hải Dương báo cáo Hội đồng nhân dân tỉnh cho phép tăng phí tham quan tại di tích Côn Sơn từ 15.000 đồng lên 20.000 đồng.

3.2.4. Tăng cường công tác tuyên truyền

Muốn bảo tồn và phát huy giá trị các di tích lịch sử văn hóa, cần nâng cao nhận thức hiểu biết của nhân dân và du khách về di tích lịch sử văn hóa, đó là cơ sở để hình thành ý thức và điều chỉnh hành vi xã hội của mỗi cá nhân con người và toàn thể cộng đồng.

Ban Quản lý di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc cần tập trung khai thác thế mạnh của các phương tiện thông tin đại chúng (truyền hình, báo, đài, internet...) làm thay đổi nhận thức của cộng đồng về vai trò, giá trị của chùa Côn Sơn trong đời sống văn hóa tinh thần của người dân địa phương...

Trong việc giáo dục, tuyên truyền về di sản văn hóa cần chú ý tới thế hệ trẻ là học sinh, sinh viên, định hướng để cho các bạn trẻ có sự hiểu biết đúng về di sản văn hóa của dân tộc.

3.2.5. Phát triển du lịch, dịch vụ phục vụ khách tham quan

Thứ nhất, du lịch tham quan di tích lịch sử lễ hội: Các điểm du lịch lễ hội truyền thống ở Côn Sơn- Kiếp Bạc.

Thứ hai, du lịch sinh thái, nghỉ cuối tuần, vui chơi giải trí: Cần quy hoạch trọng điểm các khu du lịch, điểm du lịch nghỉ ngơi cuối tuần, đầu tư cơ sở hạ tầng, khách sạn, nhà nghỉ cùng các cơ sở dịch vụ khác như các trung tâm giải trí, khu vực nhà hàng ẩm thực, bãi cắm trại, khu thể thao ngoài trời, hồ câu cá... phục vụ du khách để khách có thể lưu lại những ngày cuối tuần để giải trí, thư giãn.

Thứ ba, du lịch làng nghề, làng cổ: Quy hoạch trọng điểm những làng nghề, làng cổ trong khu vực như: làng Chi Ngãi, Chúc Thôn, Trung Quê, Tiên Sơn... bảo tồn những phong tục tập quán, khôi phục các nghề cổ truyền như: làm bánh và các diễn xướng dân gian mang tính văn hoá có giá trị khai thác du lịch.

3.2.6. An ninh trật tự, vệ sinh môi trường

Xây dựng hệ thống hạ tầng bến bãi xe, nâng cấp đường từ đập Rừng Sành vào khu di tích. Tổ chức thi công tuyến đường dài hơn 1km từ Quốc lộ 37 qua Bãi Rễ vào di tích Côn Sơn.

Phối hợp với công an thành phố xây dựng đề án đảm bảo an ninh trật tự tại khu di tích, kế hoạch đảm bảo an ninh trật tự trong những ngày lễ hội. Xây dựng hệ thống bể nước ngầm, trang bị dụng cụ phòng cháy chữa cháy tại các điểm di tích.

Lắp đặt hệ thống camera giám sát trong nội tự chùa Côn Sơn, khu vực lầu Phật Bà, khu vực tam quan chùa, đặt hộp thư tố giác tội phạm... nhằm kiểm tra, giám sát các hoạt động về an ninh trật tự tại khu vực di tích.

3.2.7. Phối hợp với địa phương, nhà chùa Côn Sơn trong quản lý di tích

Từ các việc làm trên, mối quan hệ giữa Ban Quản lý di tích với chính quyền và cộng đồng cư dân địa phương không ngừng được tăng cường, trở thành khối đoàn kết, thống nhất và hợp tác chặt chẽ trong quá trình thực hiện nhiệm vụ chung là bảo vệ và phát huy giá trị khu di tích Côn Sơn đạt hiệu quả cao nhất.

Trong những năm qua, việc phối hợp giữa Ban Quản lý di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc và Ban trị sự chùa Côn Sơn cơ bản tốt, đặc biệt là trong việc tổ chức các nghi lễ, các kỳ lễ hội truyền thống. Tuy nhiên, do chưa có quy định cụ thể về chức năng, nhiệm vụ cũng như sự phối hợp giữa hai đơn vị trong việc quản lý chùa Côn Sơn, nên đôi lúc còn ảnh hưởng đến công tác quản lý chung.

3.2.8. Công tác thanh tra, kiểm tra, khen thưởng

Để công tác thanh, kiểm tra và xử lý vi phạm của Ban Quản lý di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc được thực hiện tốt nhất, Ban Quản lý di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc đã tăng cường tuyên truyền, vận động nhân dân địa phương thực hiện nếp sống văn minh trong hoạt động lễ hội, không để các hành vi phản cảm, gây bức xúc trong dư luận diễn ra tại lễ hội như ném thả tiền xuống giếng Ngọc, cài tiền vào tay tượng Phật, xử lý triệt để hiện tượng đổi tiền lẻ, chèo kéo khách. Ban Quản lý di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc đã xây dựng kế hoạch thanh tra, kiểm tra hàng năm.

Tiểu kết

Chùa Côn Sơn là một di sản văn hóa quan trọng của đất nước. Những hoạt động tôn giáo, tín ngưỡng tại đây đã góp phần quan trọng trong việc gìn giữ bản sắc văn hóa dân tộc.

Chính vì vậy, việc đưa ra định hướng và các giải pháp để quản lý bảo tồn và phát huy giá trị di tích như nhằm lưu giữ những giá trị lịch sử, văn hóa, khoa học và thẩm mỹ này là một việc làm không hề đơn giản. Vì vậy, để phát huy những kết quả đã đạt được, khắc phục những hạn chế và nhằm nâng cao hiệu quả công tác quản lý di tích chùa Côn Sơn cần có định hướng và các giải pháp cụ thể về các lĩnh vực như: Giải pháp về cơ cấu bộ máy tổ chức quản lý; giải pháp về công tác phát triển toàn diện tại khu di tích; giải pháp về tổ chức quản lý các hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị di tích; giải pháp về quy hoạch lại các dịch vụ phục vụ khách tham quan và vệ sinh môi trường tại di tích; giải pháp phát triển hoạt động du lịch theo hướng bền vững; giải pháp thanh, kiểm tra và xử lý vi phạm.

KẾT LUẬN

1. Chùa Côn Sơn là di sản văn hóa tiêu biểu, nổi tiếng của cả nước nói chung và tỉnh Hải Dương nói riêng. Từ thời Trần cho đến nay, chùa là trung tâm thiền phái Phật giáo Trúc Lâm, nơi thờ Phật và Trúc Lâm tam tổ Trần Nhân Tông, Pháp Loa, Huyền Quang cùng các danh nhân văn hóa Trần Nguyên Đán, Nguyễn Trãi... Chùa Côn Sơn kiến trúc “nội công ngoại quốc”, gồm đầy đủ các đơn nguyên kiến trúc của một ngôi chùa cổ ở đồng bằng Bắc Bộ với tam quan, nhất chính đạo, gác chuông, Phật điện, Cờu Phẩm liên hoa, tổ đường, hậu đường, lầu thờ Đức Phật Quan Thế Âm Bồ Tát, am Bạch Vân.

2. Hàng năm, lễ hội chùa Côn Sơn được tổ chức vào mùa Xuân (từ ngày 15 đến 23 tháng Giêng âm lịch) với nhiều nghi thức như lễ rước nước, lễ tưởng niệm, lễ cúng đàn Mông Sơn thí thực, lễ tế trời đất trên núi Ngũ Nhạc, lễ giỗ Tổ Huyền Quang... cùng các hoạt động văn hóa đặc sắc như hội thi pháo đất, hội thi gói bánh chưng, giã bánh giầy và nhiều trò chơi dân gian truyền thống như đấu vật, đánh cờ... Ban tổ chức lễ hội đã tổ chức các nghi lễ trang trọng, đúng với nghi thức dân gian truyền thống, văn minh, thân thiện, an toàn, vui tươi, lành mạnh.

3. Hiện nay, việc quản lý di tích chùa Côn Sơn do Ban Quản lý di tích Côn Sơn - Kiếp Bạc và Ban trị sự chùa Côn Sơn thực hiện, có sự phối hợp chặt chẽ với chính quyền địa phương và các ban, ngành liên quan như: UBND phường Cộng Hòa (thuộc thành phố Chí Linh) quản lý bến bãi trông giữ phương tiện, hệ thống dịch vụ hàng quán, đất đai; Ban Quản lý Rừng tỉnh Hải Dương và Hạt kiểm lâm Chí Linh (thuộc Sở Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn) quản lý đất rừng, cây cối, cảnh quan môi trường. Về cơ bản, các đơn vị đã phối hợp thực hiện tốt chức năng, nhiệm vụ được giao như đã trình bày trong luận văn, góp phần quan trọng trong việc bảo vệ khu di tích Côn Sơn.

4. Trong những năm qua, UBND tỉnh Hải Dương, Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch đã chỉ đạo Ban Quản lý di tích Côn Sơn -

Kiếp Bạc phối hợp với các đơn vị liên quan tổ chức quản lý, phát huy giá trị khu di tích Côn Sơn đạt được nhiều kết quả quan trọng như Tuyên truyền thực hiện các văn bản chỉ đạo của Đảng, Nhà nước về quản lý di tích và ban hành các văn bản quản lý; Quản lý việc trùng tu, tôn tạo di tích; Tổ chức, quản lý hoạt động lễ hội, tín ngưỡng tại di tích; Quản lý tài chính; Tổ chức các hoạt động phát huy giá trị di tích; Bảo vệ an ninh trật tự, an toàn xã hội; Công tác thanh tra, kiểm tra và xử lý vi phạm. Các hoạt động quản lý đều thực hiện theo Luật Di sản văn hóa và các văn bản liên quan theo quy định của Chính phủ, Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch, UBND tỉnh Hải Dương và các cơ quan liên quan.

5. Trên cơ sở nghiên cứu những vấn đề lý luận và qua khảo sát thực tế công tác quản lý nhà nước đối với các hoạt động quản lý di tích, tổ chức lễ hội chùa Côn Sơn, Luận văn đã đề xuất những giải pháp nhằm nâng cao chất lượng và hiệu quả của công tác quản lý di tích chùa Côn Sơn trong thời gian tới, đó là: Nâng cao hoạt động bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa; thực hiện tốt công tác quản lý tài chính; tăng cường công tác tuyên truyền, giáo dục ý thức cộng đồng trong việc bảo vệ chùa Côn Sơn; Nghiên cứu phát triển du lịch, dịch vụ; đảm bảo an ninh trật tự, vệ sinh môi trường; tăng cường phối hợp với địa phương và nhà chùa Côn Sơn trong quản lý di tích và đẩy mạnh hoạt động thanh, kiểm tra vi phạm. Thực hiện tốt các giải pháp trên sẽ góp phần nâng cao hiệu quả quản lý, bảo tồn và phát huy bền vững giá trị di tích.